

UDC 81'374
811.133.1'374.82=161.1
811.133.1'374.82=163.6

LEKSIKOGRAFSKI PRISTOPI K OSNOVNEMU BESEDIŠČU

Ana Monika Pirc

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Slovenija

The article discusses the concept of basic vocabulary. It aims to demonstrate the scope of basic vocabulary and the methods of determining it. Although its range may vary from 600 to 15,000, it usually contains ca. 2,000 words. The selection of basic vocabulary is based on statistical text analyses which yield the frequency of text elements. According to this frequency, the key words of corpuses representative of a given language are chosen. However, as the majority of the most frequent words of a language are grammatical words, the frequency list should be supplemented by other selection methods. Thus, various researchers have maintained that beside the frequency list another one should be defined by means of surveys or the lexicographer's choice. Apart from the frequency list the basic vocabulary hence consists of the so-called "available vocabulary," a list of thematic words referring to extradis-cursive reality. The list of the most frequent as well as the most necessary words of a given linguistic community, obtained by this method, is most commonly used in lexicography of learner's dictionaries. Some of these dictionaries, both mono- and bilingual, are reviewed in the final section of the article.

Leksikografija kot jezikoslovna disciplina se danes umešča med jezi-kovne tehnologije, na tisti del jezikoslovja, kjer sodelujejo tehnološke vede in jezikoslovje. Področji se v leksikografiji tesno prepletata, zato je temelji-to upoštevanje obeh nujno. Leksikografija uporablja tudi spoznanja korpus-nega jezikoslovja, zlasti različne korpusne analize računalniških zbirk besed-il, nujne za kakovostno preučevanje besednih pomenov in oblik (gl. Ver-donik, 2008: 232–234). Prvič se leksikograf sreča z analizo določenega korpusa pri izbiri samega geslovnika, ki ga določajo kriteriji, kakršni so pogostnost besed, njihova oblika, uporabnost v določenih kontekstih ipd.

Podrobneje se bomo posvetili problematiki izbora osnovnega besedišča določenega jezika, ki v glavnem temelji ravno na statistični obdelavi bese-

dil. Poleg tega bomo na kratko predstavili sestavljanje slovarjev osnovnega besedišča in si ogledali nekaj značilnih slovarskih člankov.

Osnovno besedišče

Če strnemo različne definicije koncepta osnovnega besedišča (gl. Zgusta 1971, Aleksejev 2001, Novikov 2002, Gougenheim 1956, Sauvageot 1962) in upoštevamo različna poimenovanja koncepta,¹ lahko rečemo, da je osnovno besedišče najpogostejše ali najuporabnejše besedišče določenega jezika. V nasprotju s koncepcijo o tezavrski leksiki so pri preučevanju osnovnega besedišča v ospredju splošna raba, univerzalnost in koristnost. Ocene o tem, kako obsežno je osnovno besedišče, se sicer med jezikoslovci močno razhajajo. Omenjajo števila gesel od 600 do 15.000, v splošnem pa velja, da naj bi jedro jezika štelu okoli 2000 besed (gl. Srebnik, 2001: 49–50). Za razumevanje in vsakdanjo komunikacijo se namreč po statističnih raziskavah uporablja ravno med 2000 in 3000 besed.

Sama ideja o osnovnem, minimalnem besedišču se pojavi razmeroma pozno. Prvi slovarji in tradicionalno slovaropisje nasploh temeljijo na akademskem raziskovanju čim večjega števila besed v določenem jeziku. Šele ob koncu 19. stoletja se jezikoslovci spoprimejo tudi s sistematičnim in znanstvenim krčenjem leksike (prim. Gougenheim, 1956: 10, Sauvageot, 1962: 3). Med prvimi pomembnejšimi tovrstnimi besednjaki posebej izstopa *Basic English*, ki je zasnovan kot slovar univerzalnega jezika na podlagi angleščine. Izhaja iz ideje, navzoče že pri Leibnizu, da lahko misel izrazimo na simboličen način in tako nadomestimo običajni govor. Po mnenju avtorjev *Basic English* je jezik predvsem sredstvo analize in ne komunikacije. Ker naj bi jezik ne ustrezal več potrebam izraza, bi se morali omejiti na tiste elemente, ki jih zares potrebujemo. Zato *Basic English* predvideva besednjak, mali slovar, ki naj ne bi bil le pripomoček za učenje, ampak dejansko univerzalen jezik, očiščen odvečnih besed, pojmov in nepotrebnih konstrukcij. V tem jeziku naj bi bilo mogoče izraziti vse, ne le prve in osnovne pomena (gl. Gougenheim, 1956: 20).

¹ Ang. *basic vocabulary* (»osnovno besedišče«) in *core vocabulary* (»središčno besedišče«). Nem. *Allgemein-, Kern-, Alltagswortschatz* (»splošno«, »jedrno«, »vsakdanje besedišče«), *Grundsprache* (»osnovni jezik«), *Elementarlexik* (»elementarno besedišče«), *lexikalisches Minimum* (»besediščni minimum«), *Standardvokabular* (»standardno besedišče«). Fra. *vocabulaire de base* (»osnovno besedišče«), *vocabulaire essentiel* (»bistveno besedišče«) in *vocabulaire fondamental* (»temeljno besedišče«) ipd. Rus. *bazovaja leksika* (базовая лексика – »osnovno besedišče«), *naibolee upotrebiteľ'nye slova* (наиболее употребительные слова – »najuporabnejše besede«), *leksičeskij minimum* (лексический минимум – »leksikalni minimum«) ipd.

Leta 1943 je seznam, ki je vseboval 850 besed, izšel pod naslovom *Basic English And Its Uses*. Je torej univerzalni jezik na osnovi angleščine, kjer je sicer način izražanja precej tuj naravnemu govoru, a je kljub temu postal učinkovito sredstvo razširjanja angleščine.²

Pogostnost po statistični metodi

Namena določanja osnovnega besedišča sta omejevanje besedišča in določanje osnovnih slovničnih pravil. Opraviti imamo tedaj s kvantitativno vejo leksikografske vede. Vse teoretske in praktične raziskave osnovnega besedišča imajo svoj izvor v t. i. pogostnostni leksikografiji. Čeravno se mnenja razhajajo in je izbor odvisen tudi od nekaterih drugih kriterijev, je najpogostejši pristop k izboru besedišča vsekakor statistična raziskava pogostnosti besed. Rezultat takšne statistične obdelave korpusa je frekvenčni spisek besed: frekvenčni slovar.³

Večina sestavljavcev frekvenčnih slovarjev kot svoj konkreten cilj navaja ravno opredelitev osnovnega besedišča določenega jezika. V. V. Morkovkin trdi celo, da nam pogostnost omogoča določitev minimalnega besedišča in da je v tem njena največja vrednost (gl. Morkovkin, 1985: 598).

Danes pogostnost določamo s pomočjo elektronskih korpusov, ki nam brez težav, avtomatično izračunajo pogostnost elementov teksta in poleg tega analizirajo posamezno besedo po različnih kriterijih. Ker gre za računalniško vnesene tekste, lahko pridobimo informacije o vseh besedah tudi najredkejših, in sestavljamo sezname na podlagi različnih kriterijev, kakršni so pogostnost, oblikoslovne lastnosti, vezljivost, slovnične posebnosti.

Pred izborom korpusa je bistveno, da določimo tip in namen slovarja ali drugega gradiva, ki bodo sestavljeno na podlagi pridobljenih rezultatov. Posebej pomembno je, da pri določanju osnovnega besedišča pravilno izberemo korpus, saj je to omejeno z minimalnim številom besed in je zato težko doseči željeno reprezentativnost. Zato moramo tudi pri skrčenem besedišču analizirati dovolj velik korpus in primerno tematsko raznolika besedila. V vsakem primeru pa bo frekvenčni slovar težko zajel jezik v celoti.

² Tako *Basic* recimo namesto običajnega ang. *to ask* predvideva *to make a request*, *to put a question*, namesto *husband* predvideva *married man*, namesto *many* predvideva *a number* ipd. (gl. Gougenheim, 1956: 25).

³ Frekvenčni slovar slovenskega jezika ne obstaja, a kljub temu lahko danes s sodobnimi sredstvi samodejne analize besedil in elektronskimi korpusi ugotavljamo pogostnost posamezne besede v jeziku.

Posebna skrb velja izboru korpusa, če želimo s pomočjo takšnega slovarja seznaniti učence z besediščem vsakdanjega, uporabnega govora rojenih govorcev. Raziskovanje »govora« bo takrat igralo bistveno vlogo. Ta sicer očitna nujnost pa implicira tudi zelo težavno nalogo: pridobivanje in analizo govora nasploh, kaj šele vsakdanjega, splošno pogovornega jezika.⁴

Analizo ustnega govora pa tudi zelo odmeven slovar osnovnega besedišča je prva opravila skupina francoskih jezikoslovcev v 40. letih 20. stoletja. Na pobudo Unesca je Georges Gougenheim s sodelavci leta 1947 začel projekt t. i. »*Français élémentaire*« (elementarne, osnovne francoščine), ki si je za cilj postavil oblikovanje slovarja in slovnice francoskega osnovnega besedišča. Zato da bi predstavili najpogostejše in najuporabnejše francoske besede v vsakdanjem govoru, so se njihove raziskave brez izjeme opirale na preučevanje ustnega govora. Posnetke ustnega govora so pridobili s snemanjem pogovorov na najrazličnejše teme. Sogovornike in načelno temo pogovorov so sicer izbrali jezikoslovci sami, nadaljnjega poteka pa niso usmerjali. Frekvenčni seznam (najpogostejših) besed francoskega vsakdanjega govora je bil dragocena novost.

Med zanimivejšimi so naslednje njihove ugotovitve:

Vse najpogostejše besede so slovnične besede, izjemi sta le être in avoir, ki pa sta kot pomožna glagola tudi v slovnični vlogi. Za slovničnimi besedami so glagoli, nato pridevniki, prvi samostalniki pa se pojavijo šele pri frekvenci 545 (in sicer *heure, jour, chose* – »ura«, »dan«, »stvar«).

Poleg bistveno različne pogostnosti na začetku seznama je očitna različna razporejenost besednih vrst po celotnem seznamu. Glagoli so stabilnejši kot pridevniki in samostalniki, ki so bolj vezani na zunanje, kontingentne okoliščine pogovora. Slovnične besede so stalne ne glede na okoliščine in pogoste predvsem pri visokih frekvencah⁵ (gl. Gougenheim, 1956: 113).

Naslednji presenetljiv podatek je bil, da že z 278 besedami dosežemo 80 % razumevanja. Delež 100 % je dosežen s 7995. besedo. To pomeni, da 312.135 uporabljenih besed zajema le 7995 različnih besed. Med njimi pa že prvih 38 besed zajema 50 % slehernega govornega besedila (gl.

⁴ Živega govora se jezikoslovci sicer lotevajo redkeje kot pisnih besedil, v zadnjih letih pa so se tudi na tem področju začela temeljitejša raziskovanja. Prim. P. Vitez (ur.), 2008.

⁵ Kljub tedaj že obstoječim frekvenčnim slovarjem in slovarjem osnovnega besedišča je novost Gougenheimove skupine zvestoba pogostnosti. Prejšnji sezname so namreč a priori izpustili najpogostejše besede, ki so vnaprej jasne, namreč številne slovnične besede.

Gougenheim, 1956). Izhajajoč iz predpostavke, da je osnovno besedišče statistično najpogostejše besedišče, so pričakovali sklep dela na tej stopnji.

Rezultati pa so pokazali nekoliko drugačno sliko. Ker je namreč besedišče slovarja omejeno le na okoli 1000 besed, je pridobljeni seznam (največ slovničnih besed, veliko glagolov in nekaj samostalnikov splošnega značaja) za učne potrebe skoraj neuporaben. Zato so morali uvesti dodatne metode izbora.

Drugi načini pridobivanja osnovnega besedišča

Najpogostejše besede nam sicer predstavijo najpogosteje izražene besede dane jezikovne skupnosti, ne omogočajo pa produkcije v danem jeziku, tj. govora na različne teme iz vsakdanjega življenja.

Pomembnost pogostnosti se je torej zmanjšala, saj je pri komunikaciji pomembno merilo pri izboru osnovnih besed postala predvsem raba besedišča v določenih situacijah. Ta pa je določena s kriteriji, kakršni so uporabnost, domačnost, didaktična primernost, govorne navade, učinkovitost, t. i. indeks pokritosti, splošna razumljivost, splošna veljavnost in nepogrešljivost (gl. Srebnik, 2001: 38). Danes je denimo kriterij »nalog«, ki jih lahko z jezikom opravimo, temelj Skupnega evropskega referenčnega okvira za jezike (Common European Framework of Reference for Languages – **CEFR**). Cilj tega okvira je s pomočjo kataloga kompetenc in sestavin jezikovnega znanja omogočiti učinkovitejše učenje tujih jezikov.

Frekvenčni seznam je potemtakem za sestavo uporabnega osnovnega besedišča treba dopolniti z drugimi, ki lahko podajo konkretne besede. Pri projektu Français élémentaire so pogoste besede (mots fréquents) postavili nasproti »razpoložljivim besedam« (mots disponibles).⁶ Te so v zavesti človeka stalno navzoče leksikalne enote brez lastne frekvence, saj je njihova pogostnost odvisna od števila situacij, v katerih so dejansko izgovorjene. V govoru so redke in nestabilne, a vseskozi pripravljene za uporabo, saj se nanašajo na predmete, ki nas obkrožajo v vsakdanjem življenju.⁷

⁶ Pojavljajo se tudi termini »tematske« in »atematske« besede ter »običajno« in »interesno« besedišče (gl. Gougenheim, 1956: 141–142).

⁷ To razpoložljivo besedišče so pridobili s pomočjo anket, v katerih so informanti v omejenem času sporočili 20 po njihovem mnenju najpotrebnejših besed, ki so jih asociirale na vsako izmed 16 danih tem (na primer človeško telo, dom, pohištvo, hrana). Kot pričakovano je bilo med besedami največ samostalnikov, nekaj pridevnikov in glagolov, ni pa bilo slovničnih besed. Končni seznam FF zajema 1374 najuporabnejših besed francoskega jezika: 46,5% samostalnikov, 23,5% glagolov, 17,6% slovničnih besed, 6,9% pridevnikov, 5,5% načinovnih prislovov.

Novikov kot možnost izbora omenja še pregled tematsko najbolj bistvenih besed ali osnovnih tem in govornih situacij. Posebnost osnovnega besedišča je po njem v tem, da vsebuje »notranje dialektično nasprotje. Leksikalni minimum mora po eni strani zajemati /.../ (če je le mogoče) vse tekste določene težavnosti, določenega profila ipd., ostati minimalen in ne preveč konkreten, po drugi strani pa mora biti praktično uporaben v poljubnem besedilu določene vrste, tj. vsebovati osnoven konkreten material« (Novikov, 2002: 451). Zaradi kombinirane namembnosti naj bi vključeval po naravi različne kategorije besed (strukturne, pogoste, tematske, situativne), ki skupaj omogočajo reševanje različnih nalog v procesu izobraževanja. Podobno kot pri izboru Français fondamental naj bi po Novikovu vsak učni slovar vseboval:

a) visokofrekvenčne slovnične besede,

b) pogoste polnopomenske besede (ki se uporabljajo v velikem številu tekstov, a so šibko povezane s tematiko besedišč in zato nezadostne za uresničitev govorne situacije),

c) tematske, situacijske besede (ki so močno povezane z določeno temo in jo določajo – niso visokofrekvenčne, kot konkretno-tematske besede se uporabljajo v omejenih govornih situacijah, so pa nujno potrebne za njihovo realizacijo).

Tudi drugi jezikoslovci so podvomili o statistični zanesljivosti preučevanja pogostnosti leksike.

Denimo Frumkina raziskuje zanesljivost subjektivnega predvidevanja. Razlikuje med subjektivno in objektivno pogostnostjo, ki sta sicer pogosto vsaksebi, ob govorčevi izkušnosti pa se vse bolj približujeta. Po Frumkini je ena glavnih razsežnosti človekovega vedenja govorno vedenje (»речевая деятельность«), zato se posveti predvsem raziskovanju besedišča. Informatika govor obravnava kot verjetnostni proces, katerega osnovne zakonitosti se opisujejo z njegovimi statističnimi značilnostmi. Kakor vsako lahko po Frumkini tudi govorno dejavnost verjetnostno predvidimo. Zato si Frumkina postavlja dve vprašanji:

a. Ali lahko človek razlikuje elemente govora po verjetnosti, na primer loči pogoste elemente od redkih?

b. Če a. drži, na kakšen način je po verjetnosti organizirana govorna izkušnja in kako govorec na podlagi izkušenj predvideva nadaljnji potek govora (gl. Frumkina, 1971: 4)?

Po izvedenih empiričnih poskusih Frumkina ugotavlja, da govorce precej uspešno razlikujejo med pogostimi in manj pogostimi leksikalnimi enotami. Uspešni so celo do te mere, da so subjektivne ocene pogostnosti različnih elementov tako zanesljive, da jih lahko uporabimo namesto objektivnih ocen pogostnosti, pridobljenih s težavnimi analizami tekstov.

Pri eksperimentih je Frumkina uporabljala frekvenčne slovarje in ugotovila, da je včasih celo bolje uporabljati subjektivne ocene rojenih govorcev.

Frumkina domneva, da govorniki pogostnost besed določajo na podlagi celotne govorne izkušnje. Prav tako kot Gougenheim pa opazi besedišče, ki opisuje v realnem življenju pogoste predmete, vendar statistično redko uporabljene besede. Večina primerov razhajanja med subjektivno in objektivno frekvenco je ravno na področju teh razpoložljivih besed (»mots disponibles«, »obihodnye slova« – »обиходные слова«) (gl. Frumkina, 1971: 57). Razlika je v delovanju jezika in predstavi o njem pri govornikih. Frumkina pravi, da so to »besede s pogostimi referenti, ki dobijo visoko oceno pogostnosti pri vprašanih. /.../ Rezervnost in pogostnost sta različni obliki pojavljanja ene in iste dejanskosti – verjetnosti besede v govorničevi zavesti« (Frumkina, 1971: 58).

Analize francoskega in ruskega jezika so torej pokazale zelo podobne rezultate. Domnevamo lahko, da gre za splošno jezikovno dejstvo: razlika je ne le med pasivnim in aktivnim besediščem, ki ga govorniki obvladajo na različne načine, ampak tudi med »aktivnim uporabljenim« in »aktivnim uporabnim« besediščem. Stopnja obvladovanja enega in drugega naj bi bila enaka, in sicer zelo visoka, zato naj se oboje vključi v začetno učenje jezika. Vprašamo se sicer lahko, ali se v poljubnem paru jezikov zgodi enako in v kolikšni meri so dobljeni rezultati odvisni od metode dela (na primer Gougenheima in Frumkine). Poleg tega bi bilo morda tudi pri učenju tujega jezika potrebno razločevati med dejansko govorjenim jezikom in jezikom, ki ga govorniki obvladajo. Če naj se poučuje dejansko govorjeni jezik, seveda ni treba preučevati celotne jezikovne kompetence rojenih govorcev. V vsakem primeru se besedišča, ki ga rojeni govorec usvaja desetletja, ni mogoče naučiti v kratki dobi (začetnega) učnega procesa. Aleksejev se na primer sprašuje, čigavo jezikovno dejavnost upoštevamo pri izboru učnega jezikovnega gradiva – jezik cele skupnosti ali določenih skupin? Pri razpoložljivosti so lahko razlike še veliko večje kot pri uporabi. Mar to ne pomeni, se sprašuje Aleksejev, da bi seznam rezervnega slovarja morali zastaviti kot celoten tezaver, ki bi odseval splošno sliko sveta v zavesti vseh govorcev ali vsaj teh, katerih jezikovno dejavnost modeliramo za namene poučevanja jezika? Če se omejimo z osnovnim besediščem, je to nemogoče in omejevanje nujno.

Slovarji osnovnega besedišča

Slovarji osnovnega besedišča so večinoma namenjeni učencem, da bi z malo znanja ali brez njega usvojili najpomembnejše leksikalne enote za izražanje v tujem jeziku. Kljub skrajni omejenosti besedišča so zelo

priljubljeni pri uporabnikih, na kar najbrž vpliva tudi cena slovarja (prim. Perko, 2004: 105).⁸

Za kratak pregled slovarjev osnovnega besedišča smo izbrali le nekaj slovarskih člankov, ki nakazujejo, kako slovaropisci na različne načine pristopajo k razlagi ali prevodu gesla v malem slovarju.

Med enojezičnimi si oglejmo *Slovar osnovnega besedišča francoskega jezika (Dictionnaire fondamental de la langue française, 1958)* Georges Gougenheima. Ta učni slovar naj bi učencem omogočil aktivno obvladovanje skrajnega minimuma besedišča (okoli 2000 besed), s katerim pa naj bi nemoteno komunicirali na vsakdanje teme in razumeli razlage besed v drugih enojezičnih slovarjih. Razlage samih gesel so prav tako vezane na točno določeno omejeno besedišče, t. i. besedišče definicij (»defining vocabulary« /Svensén 135/, »vocaluaire des définissants« /Gougenheim idr./), ki niso del osnovnega besedišča (tj. t. i. »français élémentaire«), pač pa so v posebnem poglavju opisani predvsem vrstni in abstraktni samostalniki (na primer »action«, »qualité«, »instrument«). Neredko je ob razlagah uporabljena tudi slika ali nazoren primer rabe.

ménage [menaʒ], n. m., **1.** le fait de s'occuper de la maison : *cette dame est très occupée par son ménage ; elle tient bien (mal) son ménage ; faire le ménage, nettoyer la maison, mettre de l'ordre dans la maison ; femme de ménage, femme qui vient travailler dans la maison : cette dame emploie une femme de ménage une heure tous les jours. **2.** le mari et la femme : *un jeune ménage, un mari et une femme qui ne sont pas mariés depuis longtemps ; un vieux ménage, un mari et une femme qui sont mariés depuis longtemps ; un bon ménage, un mari et une femme qui sont d'accord (contraire : un mauvais ménage) ; fig. : ces deux amis font bon ménage, ils sont bien d'accord.* (Gougenheim 1958, s.v. ménage.)*

Nekateri mali slovarji kot edini način razlage pomena uporabljajo sintagmatsko načelo. Skozi vrsto besednih zvez in povedi prikazujejo besedo z njenimi različnimi pomeni in hkrati slovničnimi lastnostmi. Primer takega slovarja je slovar osnovnega besedišča Šanskega (*4000 najuporabnejših besed ruskega jezika – 4000 наиболее употребительных слов русского языка, 1986*). Tak način se nam zdi uporaben, še zdaleč pa

⁸ Raziskave kažejo, da so mali osnovni učni dvojezični slovarji med najuporabnejšimi pripomočki pri začetnem pa tudi nadaljevalnem učenju tujega jezika. Prim. raziskavo o uporabnosti slovarjev pri učenju jezika, objavljeno v knjigi *Using Dictionaries: Studies of Dictionary Use by Language Learners and translators* 1998, ur. Atkins; in Hartmann, James 1998; ter Novikov 2002.

ne zadošča pri začetnem učenju tujega jezika, saj bo učenec pogosto v dvomih o točnem pomenu podanega primera.

весна (-ы; *мн.* всны, вёсен, вёснам) *ж.* Поздняя, ранняя, тёплая, холодная весна. За зимой следует весна. Пришла, наступила весна. Начало весны. Любить весну. Радоваться весне. (*s.v.* весна). /Ob slovarskem članku je fotografija korpečega snega./

умелый (-ая, -ое, -ые; *кр. ф.* умел) *кач. прил.* Умелый человек. Умелые руки. (*s.v.* умелый).

Poznamo tudi hibridne slovarje. V osnovi so sicer enojezični razlagalni, kot pomoč pa navajajo prevod osnovnega pomena besede v enega ali več drugih jezikov.⁹ To velja za *Kratki razlagalni slovar ruskega jezika V. V. Rozanove (Краткий толковый словарь русского языка, 1978)*, ki prevoda v predgovoru niti ne omenja kot poseben element članka in ga prišteva kar k »opredelitvi pomena (ali pomenov)« (Rozanova, 1978: 4).

ВЕСН|А́, -ы, *мн.* вёс|ны, -ен, -нам, *ж.* Время года, которое наступает после зимы (*ср.* **Лето, Осень**) [spring; printemps; primavera; Frühling]. Тёплая, ранняя весна. Весна наступила. / **Весенний**, -яя, -ее, -ие. Весенний день. Весенние каникулы. / **Весной**, нареч. Это было прошлой весной.

Pri obravnavi pravih dvojezičnih slovarjev podajmo primere člankov iz *Rusko-slovenskega učnega slovarja J. Severja, L. I. Pirogove in B. Orožen*. Avtorji v predgovoru poudarjajo, da so slovar opremili s številnimi slovničnimi opombami, da bi bil kar najbolj poučen. Osnovni podatki so vedno dodani, vse oblike posamezne besede pa le izjemoma, saj lahko paradigme uporabnik preveri v tabelah sklanjatvenih in spregatvenih vzorcev na začetku slovarja.

хозяйство *Иа* gospodarstvo, gospodinjstvo; сельское х. kmetijstvo; единоличное х. zasebno gospodarstvo; плановое х. načrtno g.

умелый spréten, izkušén; -ые руки *s. roke*

⁹ Obstaja tudi poseben tip kombiniranega slovarja, t. i. »semi-bilingual dictionary« oziroma poldvojezičen slovar, ki vse razlage podaja v tujem jeziku, hkrati pa besede prevaja v učenčev materni jezik (gl. Svensén, 1993: 13). Pri nas je v devetdesetih letih 20. stoletja izšel tovrstni slovar za angleščino: Madžarevič, 1992.

весна́ *lv, mn. вёсны, вёсен* pomlád; в. nastupila začela se je p., в. prišla p. je prišla; rannja в. zgodnja p., pozdnja в. rozna p., družnaja в. prijazna p.

Izpostavili bomo še *Mali aktivni francosko-ruski slovar (Petit dictionnaire pratique français-russe, 1963)* V. G. Gaka, ki je prvi enkodirni slovar za francosko govoreče učence ruščine. Geslovník zajema 4000 najpogostejših besed in je pretežno povzet ravno po Gougenheimovem geslovníku *Français fondamental*. Gak uvede dosledno diferenciacijo pomenov ustrezníc s pomočjo tudi tipografsko označenih določil, običajne slovnične, stilno-plastne, terminološke, ekspresivne in druge kvalifikatorje (denimo péj., fam., dim., gram., prép.) in označevanje vezljivosti z določenimi skloni s pomočjo velikih tiskanih črk (npr. +A = se veže s tožilnikom). Pomemben podatek pri glagolu je podajanje obeh vidskih oblik in spregatve nepravilnih glagolov. Tudi grafični znaki (poševnice, navpične črte, tri vrste oklepajev, tilde, oznake pri frazemih ipd.) so uporabniku v veliko pomoč.

ménage *m 1. (économie domestique) a* хозяйство^{1a} *n sg*; un ~ bien [mal] tenu nalážennoe [zapušennoe] хозяйство; tenir son ~ вести *seul. ipf* хозяйство; vaquer aux soins du ~ хлопотать *ipf* по хозяйству; **une femme de** ~ приходящая домашняя работница; **faire le** ~ делать *ipf* уборку; **faire des ~s** быть приходящей домашней работницей; **un pain de** ~ домашний хлеб; **b**) обстановка^{3*a} *f* дома и всё необходимое для хозяйства; *fam.* обзаведение *n sg*; **2. (famille) a** семья^{8*d} *f* (*Gpl* семей); un bon ~ хорошая семья; un ~ uni družnaja семья; **b**) para^{1a} *f*; un jeune ~ молодая para; **faire bon ~ avec qn** жить *seul. ipf* в мире (*ou* ладить *ipf*, дружить *seul. ipf*) с кем-л.; **faire mauvais ~ avec qn** ссориться *ipf* (не ладить *ipf*) с кем-л.

Kot zadnjega navedimo članek iz francosko-slovenskega slovarja, ki se pripravlja v okviru projekta prevoda Gougenheimovega slovarja *Dictionnaire fondamental de la langue française* v manjše jezike (Institut National des Langues et Civilisations Orientales, Pariz). Geslovník prevzema besedišče »français fondamental«, prevodna stran pa je prav tako omejena na osnovno besedišče (slovar naj bi bilo mogoče preoblikovati v francosko-slovenski slovar). Namenjen je govorcem francoščine, zato je aktivnega tipa in na strani prevoda navaja več slovničnih in oblikoslovnih podatkov, ki omogočajo pravilno rabo prevodnih ustrezníc (na primer vidski pari glagolov, spol samostalnikov, pomenska diferenciacija ipd).

ménage *m* 1. (*économie domestique*) gospodinjstvo *n*, domače délo *n*; (*tâches*) gospodinjska opravila *n.pl*; **elle tient bien, mal son** ~ dobro, slabó skrbí za gospodinjstvo/za réd v híši; 2. (*famille*) družína *f*; (*couple*) zakónca *m.du*, zakónski pár *m*; **un jeune, vieux** ~ mláda, stára zakónca; **un bon** ~ sréčen zákón; *fig faire bon* ~ odlično se razuméti; **faire le ménage** <po>čistiti -im, pospávljati -am <posprávití -im> /stanovánje/; **je fais le ménage tous les samedis** ob sobótah posprávljam /stanovánje/; **femme de ménage** gospodinjska pomočnica *f*, čistilka *f*.

Po pregledu izbora makrostrukturnih¹⁰ elementov smo si torej ogledali še nekaj primerov slovarskih člankov, se pravi, nekaj primerov mikrostrukture¹¹, ki je odvisna od metodologije učenja, stopnje v učnem procesu, ciljev in nalog učenja pa tudi od jezikovne pripadnosti in starosti uporabnikov. Pri slovarjih osnovnih besedišč s pedagoško funkcijo je aktivna komponenta, torej pomoč pri tvorjenju besedil in izražanju v govoru, še posebej bistvenega pomena. Zato uporabniki potrebujejo več podatkov o pregibanju, zgradbi besed, besednih zvezah, pomenskem obsegu in slogovnih značilnostih besed.

Literatura

Gak, V. G. 1963. *Petit dictionnaire pratique français-russe*. Moskva: Éditions d'état des dictionnaires étrangers et nationaux.

Gougenheim, Georges, Rivenc, Paul, Michéa, René, in Sauvageot, Aurélien. 1956. *L'élaboration du français élémentaire – Etude sur l'établissement d'un vocabulaire et d'une grammaire de base*. Pariz.

Gougenheim, Georges. 1958. *Dictionnaire fondamental de la langue française*. Pariz: Didier.

Gougenheim, Georges. 1964. *Dictionnaire fondamental de la langue française*. (Słownik podstawowy j,ęzyka francuskiego, Państwowe zakłady wydawnictw szkolnych). Warszawa.

Hartman, Reinhard Rudolf Karl, in James, Gregory. 1998. *Dictionary of Lexicography*. London, New York: Routledge.

¹⁰ Makrostruktura: sestava in struktura celotnega seznama besed po katerem uporabnik išče informacije v priročniku. Najobičajnejša oblika v slovarjih evropskih jezikov je razporeditev besed po abecedi (gl. *Dictionary of Lexicography*, s.v. macrostructure).

¹¹ Mikrostruktura: notranji načrt posamezne referenčne enote, ki prinaša n drobne informacije o slovarskem geslu (pravopis, izgovarjava, slovnični podatki, definicija, uporaba, etimologija itd.) (gl. *Dictionary of Lexicography*, s.v. microstructure).

Madžarevič, Branko. 1992. Password. English Dictionary for Speakers of Slovenian. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Perko, Gregor. 2004. Comment différencier les équivalents dans un dictionnaire bilingue d'encodage (quelques propositions pour un dictionnaire slovène-français). *Linguistica*, 44. 105–129.

Pirogova, L. I., Orožen, Božena, Sever, Jože. 1977. Rusko-slovenski učni slovar (5000 najpogosteje rabljenih besed in njihovih besednih zvez). Ljubljana: DZS.

Sauvageot, Aurélien. 1962. Français écrit français parlé. La langue vivante. Paris: Larousse.

Srebnik, Anita. 2001. Teoretični problemi sestavljanja manjših dvojezičnih slovarjev. Ljubljana: Filozofska fakulteta (Magistrsko delo). Oddelek za anglistiko in amerikanistiko.

Svensén, Bo. 1993. Practical Lexicography. Principles and methods of dictionary-making. Oxford, New York: Oxford University Press.

Verdonik, Darinka. 2008. Govor in jezikovne tehnologije. V: Spisi o govoru. ur. Vitez, P. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.

Vitez, Primož (ur.). 2008. Spisi o govoru. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.

Zgusta, Ladislav. 1971. Manual of Lexicography. Praga: Academia.

Алексеев, П. М. 2001. Частотные словари. Санкт-Петербург: Учебное пособие СПбГУ.

Морковкин, В. В., Сафьян, Ю. А., Степанова, Е. М., Дорофеева И. В. 1985. Лексические минимумы современного русского языка. Москва: Русский язык.

Новиков, Л. А. 2002. Типология учебных словарей. V: Лексикология, фразеология, лексикография. Хрестоматия и учебные задания. уг. Поцбня, Д. М. Санкт-Петербург: Филологический факультет СПбГУ.

Розанова, В. В. 1978. Краткий толковый словарь русского языка. Москва: Русский язык.

Фрумкина, Р. М. 1971. Вероятность элементов текста и речевое поведение. Москва: Издательство Наука.

Шанский, Н. М. 1986. 4000 наиболее употребительных слов русского языка. Москва: Русский язык.